

december 2004

NIEUWSBRIEF

nummer 1

STICHTING SOLAR COOKING ERITREA - NEDERLAND

COOKIT PROJECT ERITREA IN SAMENWERKING MET WILDE GANZEN/ICCO

Ten geleide.

‘ We gaan zaadjes strooien voor het koken met de zon als warmtebron’. Met die instelling vertrokken we (Clara Thomas en Arnold Leufkens van de projectgroep) in februari 2004 naar Eritrea. Tesfay Tecele, voorheen burgemeester van Hagaz, later van Keren, had ons enkele maanden daarvoor uitgenodigd om zo snel mogelijk te komen om introductieworkshops te geven aan vrouwen. Deze eenvoudige manier van koken met zonne-energie leek hem een uitkomst voor de vrouwen in zijn land. Het sprak hem vooral zo aan, omdat de ontbossing in Eritrea voortschrijdt. 80% van de bevolking maakt het dagelijkse voedsel klaar met hout. Hout dat steeds schaarser wordt, en dus moeten de bomen gespaard worden.

Er werd besloten om in het stadje Keren en omgeving met workshops te beginnen in samenwerking met een goed georganiseerde vrouwenbeweging, de National Union of Eritrean Women (NUEW). In oktober vond een tweede werkbezoek (ook Janine Pater van de projectgroep was er nu bij) plaats met nieuwe introducties en trainingen van CooKit-instructrices. Nu er genoeg ervaring opgedaan is om te kunnen vertellen over de introductie van de draagbare, lichtgewicht CooKit in Keren, Hagaz en omgeving, in het karakteristieke bergdorp Hager, in het vluchtelingenkamp Adi Keshi dichtbij de grens met Soedan, wordt het de hoogste tijd om hier verslag over uit te brengen in onze eerste Nieuwsbrief. Het is de bedoeling dat u door deze Nieuwsbrief een indruk krijgt van de eerste fase, de introductie van de CooKit in Eritrea.

Door het koken met zonne-energie bespaart men geld, tijd en energie en worden bomen gespaard. Tegelijkertijd heeft dit als ingrijpend gevolg dat een traditie van eeuwen waarin men alles kookte op houtvuren, doorbroken moet worden.

In deze Nieuwsbrief leest u ook over onze activiteiten op het gebied van fondswerving en over donaties aan dit samenwerkingsproject met de Wilde Ganzen/ICCO.

En natuurlijk zeggen we iets over onze plannen voor 2005.

Clara Thomas, namens de projectgroep en het bestuur

CooKit-workshops voor vrouwen van de National Union of Eritrean Women (NUEW) februari tot oktober 2004

De eerste workshops voor vrouwen van de NUEW waren heel spannend. De NUEW heeft zestien vrouwen uitgekozen die een eerste introductie krijgen en van wie men verwacht dat zij ook CooKit-instructrices kunnen worden. Rijst, linzen en enkele groenten worden door ons op de markt gehaald. We hebben instructie- en voorlichtingsmateriaal meegenomen in *tygrinia*, de lokale taal. De folder met de talrijke afbeeldingen voldoet goed. Ook zijn er CooKits en pannen die we voor de workshop met schoolbordenverf matzwart hebben geschilderd. Na een eerste uitleg over het ‘koken met de zon’, gaan de vrouwen actief aan de slag met rijst, linzen wassen en groenten snijden.

Alles wordt over vier pannen verdeeld, waarna we met elkaar de CookKits in elkaar zetten en de pannen in de hittebestendige plastic zak op drie platte steentjes plaatsen.

Dit levert de nodige gespreksstof op - ze willen weten hoeveel water je moet gebruiken, of kruiden mogen en hoe lang alles in de zon moet staan, wat je bij elkaar mag doen en natuurlijk hoe anders het is dan hun manier van koken op hout. De vrouwen zijn heel actief met de CookKits en de pannen bezig, en leren al doende hoe het moet. Zoals dat meestal gaat is het ook heel gezellig om samen te koken, te praten en te lachen. Terwijl alles in de zon staat, hebben we alle tijd om van alles uit te leggen en vragen te bespreken aan de hand van het instructiemateriaal in *tygrinia* (de eigen taal). Als we na tweeënhalf uur in de pannen kijken of het eten al gaar is, wordt meteen duidelijk dat er vrouwen zijn die de leiding nemen, de gloeiend hete pannen openen, even proeven en beginnen te regelen. Dan eten we met elkaar en de verwondering dat de rijst, de groenten en de pasta heerlijk smaken is groot. Het eten wordt op injerra's (grote pannenkoeken, het nationale gerecht) gedaan, terwijl we in kringen zitten en van de maaltijd genieten. Later krijgen de vrouwen een CookKitset en een zwarte pan mee naar huis. We vragen hun ermee te gaan koken en zullen elkaar een week later weer zien in een workshop voor een vervolgtraining.

Zo hebben wij aan honderd NUEW vrouwen introductiewerkshops gegeven. De NUEW zelf is na ons vertrek hiermee doorgegaan en heeft aan zo'n vierhonderd vrouwen voorlichting gegeven. Toen de eerste serie workshops een succes gebleken was, werd gezamenlijk besloten tot samenwerking in de vorm van een 'joint venture agreement' waarin permanente kennisoverdracht, evaluatie, donaties en strikt financieel beheer onder verantwoordelijkheid van de joint venture board geregeld zijn. Het aantal vrouwen dat nu met de CookKit kookt is beduidend lager dan de vijfhonderd die al voorlichting kregen, namelijk ruim tweehonderdvijftig. De vraag is veel groter maar er zijn soms geen pannen of geen instructiemateriaal beschikbaar, of de prijs is te hoog en dan moet er eerst weer vergaderd worden door de NUEW om een lagere prijs vast te stellen. In het magazijn en verkooppunt dat we opgezet hebben, bestaat nog veel behoefte aan begeleiding. Maar Nema, de door ons aangestelde storekeeper, doet enorm haar best.

Interessant vonden we, dat dertien vrouwen die nu een halfjaar de CookKit gebruiken, en aan een eerste evaluatie meededen, vertelden dat ze honderd tot tweehonderd *nakfa* (4 tot 8 euro, wat veel geld is) besparen, en dat ze veel verschillende gerechten klaarmaken. Water pasteuriseren in de CookKit deed echter niemand. Het bleek ook dat de CookKit-instructrices nog erg onzeker zijn. Eigenlijk hebben we hen nog te weinig begeleid; het valt niet mee om aan dertig tot veertig mensen een workshop te geven, al gaat het om een eenvoudig kooktoestel.

Het vluchtelingenkamp Adi Keshi, koken met de zon een uitkomst?

Wij hadden nooit verwacht de nog met politieke spanning geladen vluchtelingengebieden te kunnen bezoeken. Dit lukte echter toch door de inzet van onze lokale vertrouwensman, mr Tesfay Teclé, die de gouverneur van Gash Barka overtuigde van de zin van koken met de zon in vluchtelingenkampen. Na een uiterst hete nacht in Akordat (40°C) vertrekken we naar Adi Keshi. We passeren enkele controleposten en na de nodige wachttijden worden we voorgesteld aan de gouverneur van de provincie Gash Barka, de administrator van Adi Keshi en onze vertaler voor de workshop. Het kamp ligt afgelegen, zo'n vijftien km buiten Barentu. Een oppervlakte van negen km² in open terrein, met hier en daar een boom. Schaduw is er dus nauwelijks. Er wonen 19.000 mensen: 12.000 vrouwen, 3.000 mannen en de rest zijn kinderen. Velen zijn agro-pastoralisten (herders). Deze mensen leven van voedseldonaties en giften. Ze wonen in tenten die zes jaar geleden beschikbaar werden gesteld, versterkt met paaltjes, golfplaten en palmgras. Doordat er kleine winkeltjes ontstaan zijn en door de verkoop van vee kan de levensstandaard wat verhoogd worden.

Na een tijdje zoeken met de administrator vinden we een geschikte plaats voor de workshop, een grote boom die ons en de vijftig vrouwen vier uur schaduw kan geven. Desondanks is het erg warm en het is al elf uur wanneer we beginnen. De vrouwen komen uit de zes verschillende secties van het kamp. Al gauw blijkt dat onze plek ook de schaduwplek van het vee is.

We maken met de vrouwen rijst, bamia met tomaat en ui, kool met aubergine en ui klaar voor zes CookKits. Er worden veel vragen gesteld over verschillende meelsoorten en over het bereiden van pap in de CookKit. De organisatie in het kamp is zeer gestructureerd. Alle vrouwen ontvangen als introductie een CookKit-set en een pan; alle namen en CookKit-nummers worden geregistreerd. De vrouwen zijn erg enthousiast en willen weten hoe men zonnig aan meer CookKits kan komen.

We stellen voor dat er wekelijks per sectie CooKit-bijeenkomsten worden georganiseerd, om ervaringen uit te wisselen en dat er na enkele maanden een evaluatie plaatsvindt. Met de leiding maken we afspraken over de follow-up, waarbij, gezien de bereikbaarheid van het kamp, een zorgvuldige communicatie nodig zal zijn. We zijn zeer onder de indruk van ons werkbezoek aan Adi Keshi.

Bergdorp Hager, een bijzondere gemeenschap

Mede vanwege het bijzondere karakter van Hager had destijds de in Nederland wonende Eritreër Habtom Tesfarghergis ons geadviseerd om de CooKit in deze gemeenschap te introduceren. Hij dacht ook aan de mogelijkheid van 'collective solar cooking'. Er vinden daar veel groepsbijeenkomsten en -activiteiten plaats. Met vijftig tot honderd Cookits kan het dorp zijn voedsel grotendeels klaarmaken met zonne-energie (uitgezonderd het bakken van de injerra waar vooralsnog hout voor nodig is). In de omgeving van de stad Keren ligt het uitgeronde huttenbestaan bergdorp Hager met ongeveer negentig families, verdeeld over drie gehuchtjes. De tocht ernaartoe is indrukwekkend; het landschap is droog en dor maar heel mooi, de smalle en zeer bochtige weg van zand en stenen voert langs afgronden en hoogten. Je ziet er nog de resten van de ooit vruchtbare terrashellingen die nu geërodeerd en verdroogd zijn. De weg eindigt bij het RK kerkje van Hager, waar Father Meconnen de inspirerende priester is met veel gevoel voor het welzijn van zijn gemeenschap en ook een groot gevoel voor humor.

De dertig vrouwen zijn tijdens de workshop zeer coöperatief en willen alles weten van de CooKit, het gebruik van water, de kooktijden, de invloed van de soms harde wind op de berg en het vouwen van de CooKit. We bespreken dit alles terwijl het eten in de zon staat. Het traditionele voedsel *sorghum* is prachtig gelukt, de linzen zijn nog niet gaar, verder is alles van goede kwaliteit en door de vrouwen heerlijk gekruid. We eten met z'n allen en daarna gaan de vrouwen dansen en muziek maken op de nieuwe pannen. Over een maand zullen we contact opnemen met Father Meconnen om te horen hoe de ervaringen van de vrouwen zijn. Afhankelijk hiervan wordt de follow-up bepaald.

De CooKit dient uiteindelijk, zoals op alle locaties, in de plaatselijke economie opgenomen te worden. Op dit moment is er echter in Hager nog nauwelijks sprake van geldcirculatie. Misschien zijn er mogelijkheden voor periodieke betaling?

Enthusiasme over de CooKit en inzet van religieuze orden in veertig dorpen

Eveneens op suggestie van Habtom Tesfarghergis en de Werkgroep Hagaz Eritrea te Laren komen we in contact met religieuze orden. Door Abba Dawit Hadgu ontmoeten we zusters van de orde van Ursulinen van de Women Development Department in Keren. De zusters Rita en Roma hadden op eigen initiatief al een CooKit-workshop met leiders van veertig dorpen georganiseerd onder leiding van Senaite, een door ons opgeleide instructrice uit Keren. Er werd unaniem positief gereageerd op het idee om de CooKit in de veertig dorpen te introduceren. Het kwam dus prachtig uit dat we Rita en Roma ontmoetten en meteen met hen een plan van aanpak konden gaan maken. Roma zal iedere maand in zes dorpen workshops organiseren en superviseren. Roma lijkt ons bovendien de juiste persoon om in een later stadium van het project evaluaties onder gebruikers te gaan uitvoeren.

Als eerste training organiseren we een workshop in Glias, waar Roma het vertaalwerk doet. Een week later geven we nog een workshop aan twintig docenten die in de veertig dorpen lesgeven en het gebruik van de CooKit in hun lesprogramma zullen opnemen. De CooKitsets en pannen kunnen gekocht worden in het magazijn in Keren. We maken ook afspraken over het registreren van namen van vrouwen die een CooKit kopen, in verband met latere evaluaties. Er worden goede afspraken gemaakt als brede ondersteuning van het 'veertig dorpen CooKit-introductieprogramma'. We hebben dan ook hoge verwachtingen.

Plannen voor vervolg van het CooKit-project

Nomaden en pastoralisten (zwerfende stammen en herders)

Door een verkenningsgesprek met voormannen van de nationale pastoralistenorganisatie werd inzicht verkregen in de aard van het pastoralistenbestaan in Eritrea.

Als eerste aanzet is afgesproken dat de pastoralistenorganisatie begin 2005 als proefproject een eerste CooKit introductie in 2 nederzettingen in de omgeving van Keren zal organiseren. Een belangrijk aandachtspunt zal juist hier het traditionele voedsel zijn: pappen en geitenvlees.

Lokale fabricage van Cookits

Het past in de ontwikkeling van dit project om in een vroeg stadium van positieve ontvangst van de Cookit door vrouwen, de Cookit en bijbehorende onderdelen in dit project van 'vrouwen door vrouwen' zoveel mogelijk lokaal te gaan fabriceren. Inmiddels zijn geïllustreerde instructies voor ambachtelijke (handmatige) fabricage van de Cookit in de landstaal samengesteld en is ter plaatse een ruimte voor fabricage gehuurd. Ook de toeleveranties van de materialen zijn zoveel mogelijk lokaal geregeld. De tijd is rijp om de voorbereidingen in gang te zetten.

Tijdens een volgend werkbezoek zullen instructrices getraind worden om evaluaties te gaan uitvoeren onder vrouwen die Cookits hebben. Ook blijkt uit berichtgeving dat instructrices onzeker zijn over het houden van een workshop voor 30 tot 50 vrouwen en is dus een punt van aandacht.

Fondswerving en public relations

In de allereerste plaats is de steun van Wilde Ganzen /ICCO voor het Cookit project een enorme stimulans om activiteiten op het gebied van fondswerving en voorlichting over het Solar Cooking-project te ontwikkelen. In 2004 vonden veel succesvolle activiteiten plaats door leden van de Werkgroep Hagaz Eritrea te Laren. Door grote inzet van de leden werden veel fondsen geworven zodat de eerste fase van het project in Eritrea uitgevoerd kon worden en met de tweede fase die tot eind 2005 loopt, volop begonnen kan worden. Zo werden lezingen en presentaties gegeven voor serviceclubs (o.a. Rotaryclub Huizen), in kerken, het R.K. Vrouwengilde in Bussum; we staan op markten en manifestaties; er liggen folders in restaurants. Er waren enkele feesten waar men de gasten in de gelegenheid stelde bij te dragen aan het Cookit-project. En dan zijn er de vele particuliere donaties. Alle donaties en de steun van Wilde Ganzen/ICCO (minimaal verdubbeling van donaties) maken het mogelijk het project voor meerdere doelgroepen in Eritrea te gaan realiseren. Daarvoor onze grote dank!

Nieuws van het bestuur en de projectgroep

De Werkgroep Hagaz Eritrea te Laren resorterend onder de Stichting ALDO verstrekke autonomie aan haar Cookit project in de vorm van de nieuw op te richten Stichting Solar Cooking Eritrea – Nederland met een nieuw bestuur en een projectgroep. De nieuwe stichting blijft samenwerken met de Werkgroep Hagaz. Ook werkt de nieuwe stichting samen met Stichting KOZON die sedert 1997 de Cookit introduceert in o.a. Burkina Fasso, Mali, Nigeria.

Het bestuur: Clara Thomas, voorzitter; Steef Stolp, penningmeester; Denise Schwartz, secretaris; Pieter Nagtegaal, financiële administrateur; Inez Hendriksen, marketing en fondswerving; Déderiet Bout, adviseur.

Projectgroep: Jacomine Immink, Arnold Leufkens, Janine Pater, Denise Schwartz, Clara Thomas, projectleider.

Colofon

Uitgave : Stichting Solar Cooking Eritrea - Nederland
Tekstbijdragen : Clara Thomas, Arnold Leufkens, Janine Pater
Fotowerk : Arnold Leufkens
Redactieadres : Prof. van Reeslaan 11, 1261 CS Blaricum
Telefoon : 0031(0)35 5312018
Eindredactie : Jan van Willegen & Eveline Renes
E-mail : cookit.ned@wanadoo.nl
Website : www.solarcookinginertrea.nl
Bankrek.nr. : 40 000 Wilde Ganzen/ICCO te Hilversum o.v.v. 'Cookit Eritrea' nr. 03.529

